

PÉLDABESZÉDEK, PÉLDÁZATOK, PÉLDÁZATSZERŰ CSELEKEDETEK SZEMIOTIKÁJA A BIBLIÁBAN

(Amikor Jézus úgy mond el egy példázatot, hogy meg sem szólal...)

1. Az utóbbi években egyrészt a gyakorlati kommunikáció felé fordult az érdeklődésem, másrészt végzős vagyok teológia szakon. A bibliai példázatok és példabeszédek izgalmas szemiotikai jelenségek. Még izgalmasabb ezeket nem pusztán önmagukban elemezni, hanem az aktuális kommunikációs helyzetben megfigyelni a működésüket, hiszen a példabeszédek nem mindig személyközi közvetlen kommunikációban szerepelnek, a példázatok azonban igen. Talán még érdekesebbek a nonverbális példázatok, azaz a jézusi példázatszerű cselekedetek, és ezek működése adott beszédszintéren. Az ókorban szokásos tanítási mód volt a példabeszédek, példázatok általi tanítás, így a zsidóknál is. Jézus korát megelőzően elsősorban Hillél és Sammai rabbik az ismertebbek. A példázatok általi tanítás a mai napig a legszemléletesebb tanítói műfaj, tömör és megfejtethő.

A Bibliában találunk hasonlatokat, közmondásokat (proverbiumokat), példabeszédeket (paroimiákat), példázatokat (parabolákat) és állításom szerint példázatszerű cselekedeteket (vagy **példázatscselekedeteket**). Nem célom a hasonlatok, példabeszédek, példázatok kategóriáinak definiálása, tisztázása vagy az ezekbe való besorolás, mivel ezt nem látom lényegesnek, mert véleményem szerint nem is lehetséges az egyértelmű besorolás, az éles elválasztás, tudniillik **a kifejtés és a beazonosítás mértékétől** is függ, hogy melyik kategóriába sorolunk be egy adott szöveget. (Maga a Biblia sem kategorizál.) A hasonlatokat, példabeszédeket, példázatokat inkább egy történetszerűségi skálán képzelem elhelyezni: a hasonlatoktól a példázatokig egyre nagyobb szerepe van a történetszerűségnek. A **példázatszerű cselekedet** saját kategória, azokat a szövegeket nevezem így, amelyekben Jézus (az Ószövetségben Isten) résztvevő, Jézus/Isten a cselekvő. Nem elmesél egy történetet, hanem éppen cselekszi azt. A cselekedete maga a példázat.

Az Ószövetségben mindössze két példázatot tartanak számon: Jóthámét (Bír 9:7–21) és Náthánét (2Sám 12:1–14). Ugyanitt találjuk meg a Példabeszédek (héb. *Mislé* 'hasonlatok, példázatok') könyvét, mely rövid mondások, közmondások, aforizmák gyűjteménye. A hagyomány szerint ezek nagyobb része Salamon királytól, Dávid fiától származik (i. e. 971–931). 1Kir 4:32 szerint Salamon több mint 3000 példabeszédet szerzett, valamint kortársai bölcsességeit is gyűjtötte, a Példabeszédek könyve ennek csak töredékét tartalmazza. Ugyanakkor az Ószövetségben igen sok csoda leírását találjuk meg, minden csodaleírás tulajdonképpen példázatszerű cselekedet (Isten cselekszik). Az Újszövetségben a példázatokat a három szinoptikus evangéliumban találjuk meg (Máté, Márk és Lukács evangéliuma), kb. ötvenet. János evangéliumában a hagyományos felosztás szerint példabeszédeket találunk, példázatokat nem. Ugyanakkor példázatszerű cselekedeteket (amikor Jézus cselekszik) mind a négy evangéliumban találunk.

2. „És sokat beszéle nékik példázatokban” (Mt 13:3a). Maga Jézus így vall arról, miért beszél példázatokban: „A tanítványok pedig hozzámenvén, mondanak néki: Miért szólasz nékik példázatokban? ... Azért szólok velök példázatokban, **mert látván nem lát-**

nak, és hallván nem hallanak, sem nem értenek. És beteljesedék rajtok Ésaías jövendölése [Ésa 6:9–10], amely ezt mondja: Hallván halljatok, és ne értsetek; és látván lássatok, és ne ismerjete: Mert megköveredett e népnek szíve, és füleikkel nehezen hallottak, és szemeiket behunyták; hogy valami módon ne lássanak szemeikkel, és ne halljanak füleikkel, és ne értsenek szívükkal, és meg ne térjenek, és meg ne gyógyítsam őket” (Mt 13:10, 13–15). „Mind ezeket példázatokban mondá Jézus a sokaságnak, és példázat nélkül semmit sem szóla nékik, Hogy beteljék amit a próféta szólott [Zsolt 78:2], mondván: Megnyitom az én számat példázatokra; és kitárom, amik e világ alapítása óta rejtve valának” (Mt 13:34–35). Jézus ézsaiási és a zsoltári visszahivatkozásai tulajdonképpen beteljesült prófécia. A példabeszédekben-példázatokban (a Biblia nem tesz különbséget) való tanítással, magyarázással nagyobb esélyünk van a megértésre, mivel a hétköznapi életből vett példák könnyen megjegyezhetőek, és későbbi, egyéni gondolkodásra, kifejtésre késztetnek, mind mélyebb megértést hozva ezáltal létre, azokban is, akik első hallásra/olvasásra ellenálltak a mondanivaló megértésének.

3. Elsőként az ismert hasonlatot, a szálka-gerenda hasonlatot nézzük meg! „Ne ítéljete, hogy ne ítéltessetek! Mert amilyen ítélettel ítélték, olyannal ítéltettek, és amilyen mértékkel mértek, olyannal mérnek néktek. Miért nézed pedig a **szálkát**, amely a te atyádfia szemében van, a **gerendát** pedig, amely a te szemedben van, nem veszed észre? Avagy mi módon mondhatod a te atyádfiának: Hadd vessem ki a szálkát a te szemedből; holott imé, a te szemedben gerenda van? Képmutató, vedd ki előbb a gerendát a te szemedből, és akkor gondold arra, hogy kivessed a szálkát a te atyádfiának szemből!” (Mt 7:1–5.) A *bagoly mondja verébnek* szólásunk csak egy rétegét ábrázolja ennek a példabeszédnek. Arra szeretném ráirányítani a figyelmet, hogy e példahasonlat véleményem szerint többet, mélyebbet jelent, mint ahogyan ez az elterjedt értelmezésben szerepel. Nézzük meg a teljes bibliai összefüggést a mondanivaló megfejtéséhez!

A Bibliában két indokot találunk arra, hogy miért ne ítéljük meg a másik embert. Egyrészt azért, mert nem látjuk, nem láthatjuk a másik valódi szándékát: „Csalárdabb a szív mindennél, és gonosz az; kicsoda ismerhetné azt?” (Jer 17:9). „Azért idő előtt semmit se ítéljete, míg el nem jő az Úr, a ki egyrészt világra hozza a sötétségnek titkait, másrészt megjelenti a szíveknek tanácsait; és akkor mindenkinek az Istentől leszen a dicsérete (1Kor 4:5). „Szűnjék meg, kérlek, a gonoszok rosszasága és erősítsd meg az igazat; mert az igaz Isten vizsgálja meg a szíveket és veséket” (Zsolt 7:10). „Én, az Úr vagyok az, a ki a szívet fürkészem és a veséket vizsgálom, hogy megfizessek kinek-kinek az ő útai szerint és cselekedeteinek gyümölcse szerint” (Jer 17:10). Isten ítél, mert csak Ő tud, más nem lát a szívekbe, nem ismerhetjük a másik ember valódi szándékait, indítékait.

A másik indok az ítéléstől való óvásra: jogunk sincs egy másik embert megítélni, hiszen minden ember egyformán bűnös, azaz önző, nincs különbség. „Annakokáért menthetetlen vagy óh ember, bárki légy, aki ítél: mert amiben mást megítélsz, önmagadat kárhoztatod; mivel **ugyanazokat mível**ed te, aki ítél” (Róm 2:1). A példahasonlat mélyebb értelme lehet, miszerint maga az a cselekedet a probléma, hogy mást figyelek, mást megítélek, azaz magamat különbnek tartom, hiszen a másik ember megítélése éppen ezt jelenti. A példahasonlat szerint azzal az **állapottal** (állapotunkkal) van a probléma, amikor magamat különbnek tartom a másik embernél, és ezt ráadásul nem is veszem észre. „Semmit nem cselekedvén versengésből, sem hiábavaló dicsőségből, hanem alázatosan egymást különbeknek tartván ti magatoknál” (Fil 2:3). Vagyis a gerenda azt jelképezi, hogy ha nem lenne gerenda a szememben, akkor észrevenném a saját hibáimat,

mert nem a mások hibái lennének a figyelmem fókuszában. Sajnos a kétféle fókuszolás a tapasztalat szerint kizárja egymást. Ha mások hibáira figyelünk és őket hibáztatjuk, akkor nem tudunk arra figyelni, hogy mi miben hibáztunk adott helyzetben. A másik figyelése és megítélése a gerenda a szememben, szemléletemben.

4. A Biblia szerint Jézus kétszer tisztította meg a jeruzsálemi templomot. Az első **templomtisztítás** földi prédikátori szolgálata legelején, míg a második szolgálata legvégén történt. Azon kronológia szerint, amely Jézus születését i. e. 5 késő őszére és prédikátori szolgálatának kezdetét i. sz. 27 őszére–28 tavaszára teszi, az első templomtisztítás 28 húsvétján volt. „Mert közel vala a zsidók húsvétja, és felméne Jézus Jeruzsálembe. És ott találá a templomban az ökrök, juhok és galambok árúsait és a pénzváltókat, amint ülnek vala: És kötélből ostort csinálván, **kiűzé** mindnyájokat a templomból, az ökröket is a juhokat is; és a pénzváltók pénzét kitölté, az asztalokat pedig feldönté; És a galambárúsoknak monda: Hordjátok el ezeket innen; ne tegyétek az én Atyámnak házát kalmárság házává. Megemlékezének pedig az ő tanítványai, hogy meg van írva [Zsolt 69:10]: A te házadhoz való féltő szeretet emészt engem” (Jn 2:13–17). A második templomtisztítás pedig i. sz. 31-ben, a húsvét előtti vasárnap történt, ez volt Jézus kereszthalála előtti utolsó vasárnapja Jeruzsálemben. „És beméne Jézus az Isten templomába, és **kiűzé** mindazokat, akik árulnak és vásárolnak vala a templomban; és a pénzváltók asztalait és a galambárúsok székeit felforgatá. És monda nékik: Meg van írva [Ésa 56:7]: Az én házam imádság házána mondatik. Ti pedig azt latroknak barlangjává tettétek [Jer 7:11]. És menének hozzá vakok és sánták a templomban; és meggyógyítá őket” (Mt 21:12–14).

Véleményem szerint mindkét templomtisztítás a konkrét fizikai cselekedeten túlmutat. Mindkettő erőteljes metafora és példázatszerű cselekedet is egyben. Az interpretáció saját, de a bibliai szövegösszefüggésben kibontható, tudniillik a templom mint hasonlat beazonosítható, elsősorban Pál apostol leveleiből: „Nem tudjátok-e, hogy ti Isten temploma vagytok, és az Isten Lelke lakozik bennetek? Ha valaki az Isten templomát megrontja, megrontja azt az Isten. Mert **az Istennek temploma szent, ezek vagytok ti**” (1Kor 3:16–17). (A *szent* bibliai jelentése: 'elkülönített, isteni célra elkülönített'). „Vagy mi egyezése Isten templomának bálványokkal? Mert **ti az élő Istennek temploma vagytok**, amint az Isten mondotta: Lakozom bennök és közöttük járok; és leszek nékik Istenök, és ők én népem lesznek. Annakokáért menjetek ki közülök, és szakadjatok el, azt mondja az Úr, és tisztátalant ne illessetek; és én magamhoz fogadlak titeket” (2Kor 6:16–17). „Krisztus ellenben mint Fiú a maga háza felett, **akinek háza mi vagyunk**, ha a bizodalmat és a reménységnek dicsekedését mind végig erősen megtartjuk” (Zsid 3:6). Az ember Isten temploma, azaz az **Ő szent Lelkének lakhelye**: „De ti nem vagytok testben, hanem lélekben, ha ugyan **az Isten Lelke lakik bennetek**. Akiben pedig nincs a Krisztus Lelke, az nem az övé. Hogyha pedig Krisztus ti bennetek van, jóllehet a test holt a bűn miatt, a Lélek ellenben élet az igazságért. De ha Annak a Lelke lakik bennetek, aki feltámasztotta Jézust a halálból, ugyanaz, aki feltámasztotta Krisztus Jézust a halálból, meg-eleveníti a ti halandó testeiteket is az **ő ti bennetek lakozó Lelke által**” (Róm 8:9–11).

A két templomtisztítás jézusi példázatszerű cselekedete túlmutat a jeruzsálemi templom megtisztításán. Jézus nem csak a kötemplomot akarja megtisztítani a kereskedelmi-anyagi szemlélettől. Jézus a valódi templomában akar takarítani, azaz mibennünk, a gondolkodásunkban. Jézus egy fókuszváltást szeretne elérni abban, hogy mire irányítjuk a figyelmünket, amely röviden így fogalmazható meg, mi a lényeg számunkra: a pénz vagy a lelki szükségletek? „Senki sem szolgálhat két úrnak. Mert vagy az egyiket gyű-

lőli és a másikat szereti; vagy az egyikhez ragaszkodik és a másikat megveti. Nem szolgálhattok Istennek és a Mammonnak” (Mt 6:24), vö. „Nem ihatjátok az Úr poharát és az ördögök poharát; nem lehettek az Úr asztalának és az ördögök asztalának részesei” (1Kor 10:21). (A Mammon bálványisten, azaz bálvány: a pénz, a fizikai-tárgyi gazdagság megszemélyesítője.)

Véleményem szerint bővebb kifejtés is lehetséges, mivel Pál apostolnak a Zsidókhoz írt levelében a templom-kép részletesebben elemzett metafora: „Annakokáért voltak ugyan az első szövetségnek is istentiszteletei rendtartásai, mint szintén világi szenthelye. Mert sátor építettett, az első, a melyben vala a gyertyatartó, meg az asztal és a kenyerek felrakása; ezt nevezték szenthelynek. A második kárpiton túl pedig az a sátor, melyet neveztek szentek szentének, Melyben vala az arany füstölő oltár és a szövetség ládája beborítva minden felől arannyal, ebben a mannás aranykorsó és Áron kihajtott vesszeje meg a szövetség táblái, Fölötte pedig a dicsőség kérubjai, beárnyékolva a fedelet, a mikről most nem szükséges külön szólni. Ezek pedig ekképen levén elrendezve; az első sátorba ugyan mindenkor bejárnak a papok az istentisztelet elvégzésére, A másodikba azonban egy-egy évben egyszer csak maga a főpap, vérrel, melyet magáért és a nép bűneiért áldoz. Azt jelentvén ki ezzel a Szent Lélek, hogy **még nem nyílt meg a szentély útja, fennállván még az első sátor.** A mi példázat a jelenkori időre, mikor áldoznak oly ajándékokkal és áldozatokkal, melyek nem képesek **lelkiismeret szerint tökéletesse tenni** a szolgálattevőt, Csakis ételekkel meg italokkal és különböző mosakodásokkal – melyek testi rendszabályok – a megjobbulás idejéig kötelezők. Krisztus pedig megjelenvén, mint a jövőendő javaknak főpapja, a nagyobb és tökéletesebb, nem kézzel csinált, azaz nem e világból való sátoron keresztül, És nem bakok és tulkok vére által, hanem az ő tulajdon vére által ment be egyszer s mindenkorra a szentélybe, örök váltságot szerezve. Mert ha a bakoknak és bikáknak a vére, meg a tehén hamva, a tisztátalanokra hintetvén, megszentel a testnek tisztaságára: Mennyivel inkább Krisztusnak a vére, a ki örökké való Lélek által önmagát áldozta fel ártatlanul Istennek: **megtisztítja a ti lelkiismereteket a holt cselekedetektől,** hogy szolgáljatok az élő Istennek. És **ezért** új szövetségnek a közbenjárója ő, hogy meghalván az első szövetségbeli bűnök váltságáért, a hivatottak elnyerjék az örökkévaló örökségnek ígérését. ... Mert nem kézzel csinált szentélybe, az igazinak csak másolatába ment be Krisztus, hanem magába a mennybe, hogy most Isten színe előtt megjelenjék érettünk. Nem is, hogy sokszor adja magát áldozatul, mint a hogy a főpap évenként bemegy a szentélybe idegen vérrel; Mert különben sokszor kellett volna szenvednie a világ teremtetése óta; így pedig csak egyszer jelent meg az időknék végén, hogy áldozatával eltörölje a bűnt” (Zsid 9:1–15, 24–26). A pusztai sátor és később a jeruzsálemi kőtemplom két részből állt: első, nagyobb része *szentélynek, szenthelynek* vagy *első sátor*nak neveztetett, a második, kisebb része pedig *szentek szentjének* vagy *második sátor*nak. Köztük pedig egy függöny, azaz *kárpit* helyezkedett el. A kárpit zárta el a szentek szentjét az első templomtól. Ez a kétrészes templom a kárpittal tulajdonképpen a történelem modellje. Nem egy statikus tárgy modellje, hanem egymás utáni események modellje. Jézus kereszthalálakor a kárpit kettéhasadt (Lk 23:45), szimbolizálva ezzel azt, hogy megnyílt az út a szentek szentjébe.

Szintén saját interpretáció, de a szövegösszefüggésből feloldható: az első templom az első szövetséget (az ún. ószövetséget) szimbolizálja, a második templom pedig a második szövetséget (az ún. újszövetséget). A kárpit Jézus kereszthalálakor tűnt el. Mit jelent ez? A második templomba a főpap egy évben csak egyszer léphetett be, azt szimbolizálva,

hogy csak a főpap képes bevinni minket a szentek szentjébe. A valódi főpap: Jézus, az emberi főpapok csak előképek voltak. Mi a szentek szentje? Pontosabban: ki? A szentek szentje maga Isten. Krisztus önmagában vitt be minket Istenbe. Jézus az ún. főpapi imájában, azaz elfogatása előtti utolsó imájában így könyörög: „De nemcsak ő érettök könyörgök, hanem azokért is, a kik az ő beszédökre hisznek majd én bennem; Hogy mindnyájan egyek legyenek; **a mint te én bennem, Atyám, és én te benned**, hogy ők is egyek legyenek mi bennünk: hogy elhigye a világ, hogy te küldtél engem. És én azt a dicsőséget, a melyet nékem adtál, ő nékik adtam, hogy egyek legyenek, a miképen mi egy vagyunk: **Én ő bennök, és te én bennem**: hogy tökéletesen egygyé legyenek, és hogy megismerje a világ, hogy te küldtél engem, és szeretted őket, a miként engem szerettél. Atyám, a kiket nékem adtál, akarom, hogy a hol én vagyok, azok is én velem legyenek; hogy megláthassák az én dicsőségemet, a melyet nékem adtál: mert szerettél engem e világ alapjának felvettetése előtt. Igazságos Atyám! És e világ nem ismert téged, de én ismertelek téged; és ezek megismerik, hogy te küldtél engem; És megismerttetem ő velök a te nevedet, és megismerttetem; hogy az a szeretet legyen ő bennök, a mellyel engem szerettél, és én is ő bennök legyek” (Jn 17:20–26). Jézus önmagában vitt be minket Istenbe, azaz a Szentek Szentjébe. Ahova az ember nem tud bemenni Jézus nélkül. Miért? Mert nincs bizalma, nincs bizalma Istenben, azaz nem hisz Istennek és Istenben. Azáltal bírunk Benne bízni, hogy Ő eljött értünk, és megtapasztalhattuk, megtapasztalhatjuk a szeretetét. Mit törölt el Jézus, mit semmisített meg? A büntudatunkat, a rossz lelkiismeretünket (lásd: Zsid 9:9, 14; 10:2, 22), mely elhalványította előttünk Isten szeretetét (ahogyan egy függöny elhalványítja a fényt). Azáltal, hogy a büntudatunkat elvette, azaz a kárpit leszakadt, láthatjuk Istent a maga teljességében, a teljes szeretetében. A valódi Istent láthatjuk, nem azt a büntető, számonkérő Istent, ami sokak istenképe, például az Ószövetségben is.

5. Következő példázatszelekedetünk az ún. **lábmosás**, mely az ún. utolsó vacsora (páskavacsora) alatt történt fenti kronológia szerint i. sz. 31. niszán 13-án csütörtök este Jeruzsálemben: „A husvét ünnepe előtt pedig, tudván Jézus, hogy eljött az ő órája, hogy átmenjen e világból az Atyához, mivelhogy szerette az övéit e világon, mindvégig szeretete őket. És vacsora közben, amikor az ördög belesugalta már Iskáriotes Júdásnak, a Simon fiának szívébe, hogy árulja el őt, Tudván Jézus, hogy az Atya mindent hatalmába adott néki, és hogy ő az Istentől jött és az Istenhez megy, Felkele a vacsorától, leveté a felső ruháját; és egy kendőt vévén, körülköté magát. Azután vizet tölte a medenczébe, és kezdé mosni a tanítványok lábait, és megtörölni a kendővel, amellyel körül van kötve. Méne azért Simon Péterhez; és az monda néki: **Uram, te mosod-é meg az én lábaimat?** Felele Jézus és monda néki: Amit én cselekszem, te azt most nem érted, de ezután majd megérted. Monda néki Péter: Az én lábaimat nem mosod meg soha! Felele néki Jézus: Ha meg nem moslak téged, semmi közöd sincs én hozzám. Monda néki Simon Péter: Uram, ne csak lábaimat, hanem kezeimet és fejemet is! Monda néki Jézus: Aki megfürödött, nincs másra szüksége, mint a lábait megmosni, különben egészen tiszta; ti is tiszták vagytok. ... Mikor azért megmosta azoknak lábait, és a felső ruháját felvette, újra leülvén, monda nékik: **Értitek-é, hogy mit cselekedtem veletek? Ti engem így hívtok: Mester, és Uram. És jól mondjátok, mert az vagyok. Azért, ha én az Úr és a Mester megmostam a ti lábaitokat, néktek is meg kell mosnotok egymás lábait**” (Jn 13:1–10, 12–14).

A lábmosás korabeli elterjedt szokás volt. A házba érkezők lábát – általában a szolgák – megmosták. A lábmosás fenti kontextusban jelképpé válik, példázatszelekedetté. Jézus

azt próbálta tanítani a legközelebbi tanítványainak, hogy alázatban szükséges lenniük, nem tartva magukat különbnek a másik embernél. Jézus a tanítványok között újra és újra fellobbanó **hierarchiavita** lezárásaként tette ezt a példázatszerű cselekvést. A tanítványok közötti hierarchiaviták feljegyzéseire néhány példa: Mt 18:1–3 (ki a nagyobb?), Mt 20:24 (Zebedeus fiainak rangkérése), Mt 26:33–35 (Péter magabizása; ő soha nem árulja el Jézust). Jézus máskor is tanít a hierarchiamentességről: „De ne így legyen közöttetek; hanem aki közöttetek nagy akar lenni, legyen a ti szolgátok; És **aki közöttetek első akar lenni, legyen a ti szolgátok**. Valamint az embernek Fia nem azért jött, hogy néki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és adja az ő életét váltságul sokakért” (Mt 20:26–28).

Vannak felekezetek, ahol Jézusnak ezt a példázatszerű cselekedetét szó szerint veszik, és negyedévente ténylegesen megmossák szertartásosan egymás lábát (pl. az adventisták). Több felekezet (gyakorlatilag mindegyik) az úrvacsorát mint cselekedetet veszi szó szerint, mint majd látni fogjuk. Véleményem szerint Jézusnak mindkét cselekedete példázatszerű cselekedet, azaz lelki dolgokról akart metaforikusan tanítani, nem új szertartásokat rendelt el. Mindazonáltal a szertartásokat is meg lehet tölteni lelki tartalommal, tehát senkit nincs szándékomban lebeszélni szertartások megtartásáról. Ugyanakkor tény, hogy sokkal könnyebb negyedévente megmosni jól öltözött, tiszta hittestvérek lábát, mint a lelki tanítást megtartani: azt, hogy legyünk egymás szolgálói a mindennapokban.

6. Az ún. utolsó vacsorán (ami akkor és ott történt, ahol az előbb említett lábmossás): „Mikor pedig evének, **vevé Jézus a kenyeret és hálákat adván, megtöré és adá a tanítványoknak**, és monda: Vegyétek, egyétek; ez az én testem. És vevén a poharat és hálákat adván, adá azoknak, ezt mondván: Igyatok ebből mindnyájan; Mert ez az én vérem, az új szövetségnek vére, amely sokakért kiontatik bűnöknek bocsánatára” (Mt 26:26–28). A keresztény felekezetek szerint Jézus ekkor új szertartást rendelt el, a katolikusok áldozásnak hívják, a protestánsok úrvacsorának, ezen szertartások közben ostyát/kenyeret/kovácsaltalan kenyeret, bort/mustot fogyasztanak jelképként.

„És minekutána [Jézus] a kenyeret vette, hálákat adván megszégé, és adá nékik, mondván: Ez az én testem, mely ti érettetek adatik: **ezt cselekedjétek az én emlékezetemre**” (Lk 22:19). Interpretációm szerint itt valójában nem új szertartás alapításáról van szó, hanem egy régi megerősítéséről, a zsidók asztali áldásának megerősítéséről. És ennek megerősítésére vonatkozik az „EZT cselekedjétek!” felszólítása. Az asztali áldás szintén korabeli szokás volt, a hívő zsidók ma is mondanak asztali áldást, azaz köszönetet Istennek az ételért, italért.

Interpretációm alátámasztásaként figyeljük meg, hogy Jézus étkezésekkor ugyanezt cselekedte végig a földi szolgálata alatt: vette a kenyeret, égre nézve hálát adott, megtörte, szétosztotta – nem csak az utolsó közös vacsorán: „**Jézus pedig vevé a kenyereket, és hálát adván, adta a tanítványoknak**, a tanítványok pedig a leülteknek; hasonlóképen a halakból is, amennyit akarnak vala” (Jn 6:11). Ugyanez egy másik evangéliumban: „És mikor megparancsolá a sokaságnak, hogy üljenek le a földre, vevé az őt kenyeret és két halat, és szemeit az égre emelvén, **hálákat ada; és megszégvén a kenyereket, adá a tanítványoknak**, a tanítványok pedig a sokaságnak” (Mt 14:19). Egy másik megvendégelés során: „És vevén a hét kenyeret és a halakat, és **hálákat adván, megtöré, és adá az ő tanítványainak**, a tanítványok pedig a sokaságnak” (Mt 15:36).

És később a feltámadt Jézus is így cselekszik: „És ímé azok közül ketten mennek vala ugyanazon a napon egy faluba, mely Jeruzsálemtől hatvan futamatnyira vala, melynek neve vala Emmaus. És beszélgetének magok közt mindazokról, amik történtek. És lőn,

hogy amint beszélgetének és egymástól kérdezősködének, maga Jézus hozzájuk menvén, velök együtt megy vala az úton. ... És ő monda nékik: Óh balgatagok és rest szívűek mindazoknak elhívésére, amiket a próféták szóltak! Avagy nem ezeket kellett-é szenvedni a Krisztusnak, és úgy menni be az ő dicsőségébe? És elkezdvén Mózesről és minden prófétáktól fogva, magyarázza vala nékik minden írásokban, amik ő felőle megíratlak. Elközelítének pedig a faluhoz, amelybe mennek vala; és ő úgy tőn, mintha tovább menne. De kényszeríték őt, mondván: Maradj velünk, mert immár beestvéledik, és a nap lehanyatlott! Beméne azért, hogy velök maradjon. És lőn, mikor leült velök, **a kenyeret vévén, megáldá, és megszegvén, nékik adá. És megnyilatkozána az ő szemeik, és megismerék őt; de ő eltűnt előlük**” (Lk 24:13–15, 25–31). Itt külön érdekesség, hogy úgy tűnik, éppen erről a sokszor látott mozdulatról, a kenyér megáldásának mozdulatáról ismerték fel Jézust a mesterük kereszthalála miatt megszorodott tanítványok. Miért ezt a mozdulatot választotta Jézus? Valószínűleg éppen azért, mert sokszor látták Tőle, mindig, minden étkezéskor, nem csak az utolsó vacsorán. Talán egy jellegzetesen saját mozdulat lehetett. A szokás bevett zsidó szokás, a mozdulat saját.

Mi a tanítása e példázatszelekedetnek? A Bibliában végighúzódnak azok a hasonlatok, amelyek Jézust testi-lelki kenyérhez, azaz testi-lelki táplálékhoz hasonlítják: Ő az Élet Kenyere, az Élet Vize, az Ő Vére megelevenítő stb. Ezen példázatszelekedettel arra tanított bennünket, hogy mondjunk hálát a testi és lelki táplálékunkért, nem csak néhány naponta, néhány hetente vagy néhány havonta (ahogy az az áldozáskor, úrvacsorakor szokásos), hanem **minden** étkezés előtt. A testi táplálékról jusson eszünkbe, hogy Őtőle van, minden más javunkkal egyetemben, és a testi táplálékról pedig jusson eszünkbe a lelki táplálékunk, azaz Ő maga, az Ő személye. És eszünkbe juthat az is, hogy amikor eljött utánunk a Földre, akkor Ő is így cselekedett, hálát mondott Istennek mindenért, valamint az is, hogy azért jött el a Földre, hogy bemutassa, hogy Isten mennyire szeret bennünket.

7. Az utolsó vacsora előtt fél évvel, i. sz. 30 őszén, Jeruzsálemben történt az alábbi érdekes jelenet: „Jézus pedig elméne az Olajfák hegyére. Jó reggel azonban ismét ott vala a templomban, és az egész nép hozzá méne; és leülvén, tanítja vala őket. Az írástudók és a farizeusok pedig egy asszonyt vivének hozzá, akit házasságtörésen kaptak vala, és a középre állítván azt, Mondának néki: Mester, ez az asszony tetten kapott, mint házasságtörő. A törvényben pedig megparancsolta nekünk Mózes, hogy az ilyenek köveztessenek meg: te azért mit mondasz? Ezt pedig azért mondák, hogy megkísértsék őt, hogy legyen őt mivel vádolniok. **Jézus pedig lehajolván, az ujjával ír vala a földre.** De mikor szorgalmazva kérdezik őt, felegyenesedve monda nékik: Aki közületek nem bűnös, az vesse rá először a követ. **És újra lehajolván, írt vala a földre.** Azok pedig ezt hallván és a lelkiismeret által vádoltatván, egymásután kimenének a vénektől kezdve mind az utolsóig; és egyedül Jézus maradt vala és az asszony a középén állva. Mikor pedig Jézus felegyenesedék és senkit sem látva az asszonyon kívül, monda néki: Asszony, hol vannak azok a te vádlóid? Senki sem kárhoztatott-é téged? Az pedig monda: Senki, Uram! Jézus pedig monda néki: Én sem kárhoztatlak: eredj el és többé ne vétkezzél!” (Jn 8:1–11.)

A zsidó vallási vezetők, az ún. írástudók és farizeusok egy csapdahelyzetet hoztak létre a paráznaságon ért asszony Jézus elé vitelével. Ha Jézus azt válaszolta volna, kövezzék meg (ami halálos büntetés volt), akkor bevádolhatták volna a rómaiak előtt, mert a római fennhatóság miatt a zsidó tanácsok nem hozhattak halálbüntetést. Ha Jézus azt válaszolta volna, hogy nem kell megkövezni, akkor a mózesi törvények megtagadásával

a zsidó szanhedrinben lehetett volna megvádolni. A megvádolás olyan fontos volt a vallási vezetők számára, hogy valójában a mózesi törvényeknek sem tettek eleget, hiszen az eljárást az asszony férjének kellett volna kezdeményeznie, és a paráznaságban részt vett férfival együtt kellett volna megvádolni az asszonyt.

A megértés cselekvés, és a döntésünkön múlik. Dönthetünk arról, hogy van-e/legyen-e megértési szándékunk, és dönthetünk arról, hogy mit akarunk dekódolni és mit nem. **Jézus nem reagál (azaz csenddel reagál)** arra, hogy megzavarták a prédikációját, nem reagál a neki felállított csapdára. Nem a vádolókra figyel, nem kéri ki magának a helyzetet, nem szidja le őket, nem ütközteti őket azzal, hogy rájött a csapdára. A fő szálra, a lelkileg leginkább szükségben lévőre figyel, az asszonyra. Ezáltal a vádlókra is figyel, hagyja, hogy feltámadjon a lelkiismeretük. Nem leplezi le őket nyilvánosan, nem fedd, nem háborodik fel, nem oktatja ki őket, nem gúnyolódik, nem kéri számon őket. Ez egyfajta kommunikációs alázat: a fő szál dekódolása, a többi szál figyelmen kívül hagyása mellett, azaz a valódi üzenet megtalálása a többi, valójában zajnak minősülő üzenet között. (Minden zajnak minősül a kommunikációban, ami akadályozza a megértést.) Jézus ebben a jelenetben sem engedi meg magának, hogy indulatai támadjanak. Ezt úgy éri el, hogy nem önmagán szűri át az ingereket, nem azzal foglalkozik, hogy éppen mit tesznek vele, hanem az asszony és a vádolók lelki szükségleteire tekint. Megérti őket, és az **indulatmentessége kioltja a többi résztvevő indulatát**. Így jött létre az eredeti cél: a saját lelkiismeretük ítélhette el a vezetőket.

Jézus a megkísértők kérdésére nem reagál, azaz reagál: **válasza a csönd**. És miközben csendben van, lehajol, és ujjával ír a földre. Amikor újra és újra felteszik neki a kérdéseket, ennyit válaszol: „aki közületek nem bűnös, az vesse rá először a követ”. Majd újra lehajol, és újra ír. Két kérdést is fel lehet tennünk: miért hajol le, és mit ír? Egyes interpretációk szerint a jelenlévők bűneit írja a porba. Talán ez a kérdés nem is annyira lényeges, hogy pontosan mit írt a földre. Ha a templomban volt, mint ahogy a leírás szerint ott volt, akkor nem is porba írt, tehát nagyon nem is látszódnak, hogy mit ír a padlón. Valószínűbb, hogy inkább valamilyen szimbólumokat rajzolt a földre, talán a két kőtábla (hagyományos zsidó ábrázolás szerinti) körvonalát. A kőtáblák a saját vétkeikre irányíthatták a jelenlévők figyelmét. A lehajolás (és a rajzolás) teszi ezt a jelenetet példázatcselekedetté, nonverbális példázattá. A lehajolás mozdulata értelmezhető így is: mindenki foglalkozzon a saját szívének tisztaságával, mindenki nézzon („hajoljon”) önmagába, ne másra irányuljon a figyelme, a leckéztetési szándéka! És íme, visszatértünk a szálla-gerenda hasonlat tanításához!

8. A példázatszerű cselekedet, példázatcselekedet új kategória, melynél a hangsúly nem a verbalitáson van, a verbalitás háttérben marad, csak értelmező, kiegészítő a funkciója. A példázatokban a példázat és a magyarázat is verbális. Az Újszövetségben akkor találunk példázatcselekedettel, amikor Jézus cselekszik. További vizsgálatot igényelnek az ószövetségi példázatcselekedetek, amikor Isten a cselekvő. Az ószövetségi prófétákkal is végeztetett Isten szimbolikus cselekedeteket (pl.: Ésa 20., Hós 1, Jer 27–28, 1Kir 18), ám míg ezek a prófétai cselekedetek pusztán cselekedetek, a jézusi példázatcselekedetek verbális kommunikációba ágyazott példázatértékű mozdulatok: a verbális kontextustól nem független cselekedetek, hanem a verbalitásba ágyazott mozdulatok, amelyeknél nem a verbális, hanem a mozdulati rész hordozza a példázatot.

A példázatcselekedetek számomra erőteljesebbek, mint a példázatok, példabeszédek, erőteljesebb és globálisabb metaforák. Arra is tanítanak minket, hogy nem minden kom-

munikációs helyzetben a verbalitás a megoldás, nem mindig a verbális reagálás a jó reagálás. Sokszor a csönd és a nonverbális viszonyulás, cselekedet vagy mozdulat működik, például, ha indulatra kell reagálnunk. Ezenkívül – mint láttuk – a példázatcselekedetek elsősorban lelki tanításokat tartalmaznak.

(A bibliai idézetek a Károlyi Gáspár általi fordításból származnak.)